

ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ¹

Уткіна М. С.

аспірант кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

Науковий керівник: Бурбика М. М.

доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

Фінансове забезпечення усіх сфер суспільного життя безпосередньо залежить від оптимально функціонуючої фінансової системи країни, яка, в свою чергу, є прямим відображенням рівня розвитку економіки держави в цілому. В Україні на сьогоднішній день продовжується формування самостійної національної фінансової системи шляхом реформування фінансової системи, яка існувала в нашій державі до проголошення незалежності. Це зумовлено тим, що її становлення та розвиток є доволі складним процесом.

Незважаючи на значну низку наукових доробків авторів у галузі фінансового права, питання фінансової системи в цілому, та її принципів зокрема, залишається достатньо нерозкритим, що і зумовлює актуальність проведеного дослідження.

Поняття «фінансова система» не визначено на законодавчому рівні, а серед вітчизняних науковців існує низка відмінних трактувань даної дефініції. Так, для об'єктивного визначення та розуміння даного поняття, необхідно зважати на те, що її складовими є «фінанси» та «система». Зазначені категорії є важливим теоретичним підґрунтям функціонування фінансової системи будь-якої держави.

¹ Робота виконана в рамках проекту № 0116U006814 (супровідний лист № 01/15-06/3278 від 19.08.2016 р.)

Так, аналізуючи визначення дефініції «фінансова система», обґрунтованим та доречним вважаємо тлумачення А. С. Нестеренко, яка найбільш повно розкриває сутність фінансової системи зважаючи на характерні їй ознаки. Так, фінансова система – єдина, характеризується цілісністю складових її сфер і ланок, їх взаємозалежністю і взаємообумовленістю комплексу фінансових інститутів і відповідних їм правовідносин, уповноваженого суб'єкта, процедур здійснення фінансової діяльності, функціонування якого регулюється нормами права, що встановлюють юридичні засоби формування, розподілу та організації використання публічних грошових фондів [1, с. 74].

Необхідно наголосити також і на тому, що окрім вищезазначених понять (система і фінанси), не менш важливу роль у розумінні та функціонуванні фінансової системи відіграють принципи її організації. Зважаючи на трансформацію фінансової системи України шляхом поглиблення ринкових основ функціонування економіки, дослідження потребує і питання принципів фінансової системи нашої держави. Будь-яка юридична система базується на сукупності принципів, які відіграють панівну роль усередині даної системи. Так, чіткого визначення і трактування поняття принципів фінансової системи немає, а також не визначено їх перелік.

Перед тим, як визначати поняття «принципи фінансової системи», необхідно надати визначення дефініції «принцип», оскільки вона є базовим положенням, що безпосередньо відображає організацію фінансової системи. Так, відповідно до Юридичної енциклопедії, принципи – основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього і міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації (гуманізм, законність, справедливість, рівність громадян перед законом тощо) [2, с. 110]. Можна стверджувати, що принципи становлять собою певні базисні положення, що безпосередньо визначають механізм організації та функціонування відповідного явища чи процесу.

В свою чергу, А. С. Нестеренко зазначає, що принципи фінансової системи – це сукупність суспільно визнаних настанов, фундаментальні орієнтири, дотримуючись яких можливо формувати й розвивати фінансову систему держави, у тому числі її складові [3, с. 13].

Таким чином, фінансова система будь-якої країни, базуючись на певних принципах повинна мати певний «системний» характер. Загалом, необхідно погодитись із точкою зору більшості науковців щодо групування принципів фінансової системи залежно від різних критеріїв. Так, принципи фінансової системи можна поділити на:

- принципи «системи» у найбільш загальному розумінні;
- принципи організації побудови фінансової системи;
- принципи складових елементів фінансової системи;
- принципи, направлені на поновлення та розвиток стабільної фінансової системи.

Зважаючи на викладене, принципи фінансової системи являють собою сукупність вищезазначених категорій принципів. Тому, для того, щоб визначити принципи фінансової системи, необхідно визначити принципи кожної із вищезазначеної категорії.

Так, головними принципами, які притаманні кожній системі, та на основі яких вона базується, є:

- емерджентність (цілісність). Під емерджентністю розуміється властивість системи, яка втілює уявлення про те, що ціле має властивості, які не можуть бути виведені як наслідок із властивостей окремих частин [4, с. 96];
- інтегративність;
- ієрархічність, тобто підпорядковане розташування елементів від найвищого до нижчого;
- динамічність, яка знаходить свій прояв при зміні певних властивостей системи, її складових елементів під впливом середовища;
- залежність від змін зовнішнього середовища, тобто здатність процесів, які відбуваються ззовні системи впливати на неї.

Щодо принципів побудови фінансової системи, то думки науковців зійшлися і необхідно виділяти два основних принципи, а саме принципи:

- єдності, що зумовлено тим, що всі складові елементи фінансової системи пов'язані між собою єдиною та економічною і політичною основою суспільства;
- функціонального призначення, що вказує на певну самостійність ланок фінансової системи, що полягає у вирішенні своїх завдань специфічними методами на кожному рівні.

Важливою складовою фінансової системи, як зазначає А. С. Нестеренко, є державні фінанси, які безпосередньо включають: бюджетну систему; позабюджетні централізовані цільові фонди; фінанси господарюючих суб'єктів, галузей і відомств; кредитні ресурси [5, с. 43]. Зважаючи на складові елементи фінансової системи, можемо визначити принципи, які характерні для кожного із них зокрема та для фінансової системи в цілому. Так, до них відносимо найбільш важливі: єдність; збалансованість; стратегічна орієнтованість; принцип єдності бюджетної системи; принцип самостійності і ін.

Підсумовуючи вищевикладене, робимо висновок, що принципами, притаманними фінансовій системі є сукупність принципів згрупованих відносно «системи» у загальному розумінні, побудови фінансової системи; складових елементів фінансової системи та спрямованих на поновлення та розвиток стабільної фінансової системи. Таким чином, принципами фінансової системи є:

- стійкість;
- цілісність (ємерджентність);
- стабільність фінансової системи;
- динамічність;
- плановість;
- активна реакція на нові чинники;
- принцип фінансової безпеки держави;
- принцип прозорості та ін.

Література:

1. Нестеренко А. С. Визначення «фінансової системи» та її структурний склад / А. С. Нестеренко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – 2013. - № 6-3. Том 1. – С. 72-75.
 2. Юридична енциклопедія. В 6 т. Т 5 / під ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. – 736 с.
 3. Нестеренко А. С. Фінансова система України : правова характеристика та законодавче регулювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. С. Нестеренко. – Одеса, 2014. – 38 с.
 4. Геселева Н. В. Емерджентні властивості системи / Н. В. Геселева. Н. М. Заріцька // Бізнесінформ. – 3013. - № 7. – С. 93-97.
 5. Нестеренко А. С. принципи фінансової системи України / А. С. Нестеренко // Юридичний вісник. – 2012. - № 2. – С. 41-46.
- Уткіна М. С. Принципи фінансової системи України / М. С. Уткіна // Medzinarodna vedecko-prakticka konferencia “Priority a Strategie pre Rozvoj Pravnej Vedy vo Svete Vedy”. – Sladkovicovo, Slovenska republika. – С. 146-149.